

Leo Trotskij

mars 1935

Återigen till frågan om bonapartismen

Borgerlig och sovjetisk bonapartism

Några av våra kritiker klagar över att vi använder termen bonapartism väldigt allmänt och för väldigt olika saker. Dessa kritiker märker inte att samma sak gäller vårt användande av andra termer inom politiken, som till exempel ”demokrati” och ”diktatur”. Vi talar om demokrati under antiken (baserad på slaveri), demokrati inom medeltidens skrån, borgerlig demokrati, proletär demokrati (när det gäller staten), likaväl som demokrati inom partier, fackförbund, föreningar och så vidare. Marxismen kan inte förneka sådana etablerade tidsbesparande begrepp och kan inte vägra tillämpa dem på nya fenomen; i så fall skulle överförande av mänskligt tänkande i allmänhet bli omöjligt.

Marxismen måste, med risk för misstag, i varje enskilt fall definiera det sociala innehållet i begreppet och i vilken riktning begreppet utvecklas. Låt oss komma ihåg att Marx och Engels karakteriserade inte bara Napoleon III:s regim utan också Bismarcks regim som bonapartistiska. Den 12 april 1890 skrev Engels till Sorge:

”*Alla dagens regeringar håller på att bli bonapartistiska, med eller mot sin vilja.*”

Detta var mer eller mindre sant under en lång period då jordbruket befann sig i kris och industrin i en djup lågkonjunktur. Kapitalismens nya uppsving från och med ungefär 1895 försvagade de bonapartistiska tendenserna. Kapitalismens nedgång efter det första världskriget, förstärkte dem betydligt.

I sin bok ”Den stora ryska revolutionens historia” tar Tjernov fram uttalanden av Lenin och Trotskij som betecknar Kerenskijregimen som ett embryo till bonapartism. Han avvisar denna karakterisering, och noterar lakoniskt: ”Bonapartismen tar till flykten med ärans vingar.” Denna teoretiska ”lufttur” är helt i Tjernovs stil; men Marx, Engels och Lenin definierade inte bonapartismen med hjälp av vingar utan med ett speciellt klassförhållande.

Med bonapartism menar vi en regim i vilken den ekonomiskt härskande klassen, trots att den äger de nödvändiga kvaliteterna för demokratiska styrelsemetoder, ser sig själv tvingad att tolerera att militär- och polisapparaten tar befälet över den; att tolerera en krönt ”räddare”. Den ekonomiskt härskande klassen gör det för att bevara sina egendomar. Detta slags situation uppstår under perioder när klassmotsättningarna blivit särskilt akuta; bonapartismens syfte är att förhindra explosioner.

Det borgerliga samhället har gått igenom sådana perioder mer än en gång, men dessa var så att säga bara repetitioner inför premiären. Kapitalismens nuvarande nedgång har inte bara slutgiltigt undergrävt demokratin, utan den har också avslöjat den totala otillräckligheten hos den gamla sortens bonapartism. I dess ställe har fascismen kommit.

Som en bro mellan demokrati och fascism (i Ryssland 1917 som en ”bro” mellan demokrati och bolsjevism) uppträder emellertid en ”personlig regim” som reser sig över samhället och kryssar mellan de två lägren – medan den samtidigt garanterar den härskande klassens intressen. Det är tillräckligt att ge denna definition för att termen bonapartism ska bli helt fastställd.

I vilket fall som helst kan vi göra ett par anmärkningar:

1) Inte en enda av våra kritiker har gjort sig besväret att påvisa de för-fascistiska regeringarnas specifika karaktär: Giolitti och Facta i Italien. Brüning, von Papen och Schleicher i Tyskland. Dollfuss i Österrike och Doumergue och Flandin i Frankrike.

2) Fortfarande har ingen föreslagit någon annan term. För vår del ser vi inget behov att göra det; den term som användes av Marx, Engels och Lenin är fullkomligt tillfredsställande för oss.

Varför insisterar vi i denna fråga? Därför att den har kolossal vikt för både teori och politik. Man kan säga att en förrevolutionär (eller för-fascistisk) period officiellt startar från det ögonblick då kampen mellan klasserna, delade i två fientliga läger, flyttar ut maktens centrum utanför parlamentet. Därför är bonapartismen en karakterisering av den sista period under vilken den proletära förtruppen kan samla energi för maktövertagandet. Stalinisterna, som inte förstår en bonapartistisk regims karaktär, leds till följande diagnos: "Det är inte en revolutionär situation." Och de ignorerar begreppet förrevolutionär situation.

Saker och ting blir komplicerade när vi använder termen bonapartism om Stalins regim och talar om "sovjetisk bonapartism". "Nej", utropar våra kritiker, "ni har för många 'bonapartismer'; ordets innebörd utvidgas på ett otillåtet sätt", och så vidare. Vanligtvis I görs invändningar av det här slaget – abstrakta, formella och grammatiska – när personer inte har något att säga i ämnet.

Det råder inget som helst tvivel om att vare sig Marx, Engels eller Lenin använde termen bonapartism om en arbetarstat. Det finns inget förvånande i detta; de hade inget tillfälle till det (att Lenin inte tvekade inför att använda termer som används om borgerliga regimer när han talade om arbetarstaten, tillsammans med de nödvändiga reservationerna, visas till, exempel av hans uttryck "sovjetstatens kapitalism"). Men vad ska vi göra när de gamla goda böckerna inte ger den vägledning vi behöver? Vi får försöka klara oss med våra egna huvuden.

Vad innebär Stalins "personliga regim" och vad är dess ursprung? Ytterst är den en produkt av hård klasskamp mellan arbetarklassen och borgarklassen. Med hjälp av byråkratin och polisapparaten fick folkets "räddare" och byråkratins skiljedomare en makt som reste sig ovanför sovjetdemokratin, vilken reducerades till en skugga av sig själv. "Räddarens" objektiva funktion är att försvara de nya egendomsformerna genom att tillskansa sig den härskande klassens politiska funktioner. Är inte denna *exakta karakterisering av den socialistiska regimen samtidigt den vetenskapliga definitionen av bonapartism?*

Det ojämförliga värdet med denna term är att den tillåter oss att omedelbart upptäcka mycket lärorika släktskap och att avgöra vad det är som bildar dess sociala rötter. Detta är vad vi får fram: plebejiska eller proletära styrkors offensiv mot den härskande klassen, precis som borgerliga och småborgerliga styrkors offensiv mot en härskande arbetarklass, kan leda fram till politiska regimer som är helt analoga (symmetriska). Detta är det obestridliga faktumet, och termen bonapartism är den som gör det lättast att komma fram till det.

När Engels skrev att "*alla dagens regeringar håller på att bli bonapartistiska, med eller mot sin vilja*" hade han säkerligen bara utvecklingens tendens i åtanke. På detta område, liksom på alla andra, går kvantitet över i kvalitet. Varje borgerlig demokrati bär inom sig bonapartismens kännemärken. Man kan också upptäcka, med goda skäl, bonapartistiska element i den sovjetiska regimen under Lenin. Men det vetenskapliga tänkandets konst är att avgöra exakt var kvantitet förändras till en ny kvalitet. Under Lenins tid var sovjetisk bonapartism en *möjlighet*; under Stalins tid har den blivit *verklighet*.

Termen bonapartism leder naiva tänkare (sådana som Tjernov) fel, därför att den i tankarna frammanar Napoleons historiska modell, på samma sätt som termen cesarism frammanar Julius Cesars modell. I verkligheten har dessa två termer under lång tid avskilts från de historiska figurer som gav dem deras namn. När vi talar om bonapartism i allmänhet tänker vi inte på historiska analogier utan på en sociologisk definition. På samma sätt har termen chauvinism samma allmänna karaktär som nationalism, även fast det första ordet kommer från den franske borgaren Chauvin och det andra från nation.

I *vissa* fall har vi dock ett mer konkret historiskt släktskap i åtanke, när vi talar om bonapartism. Stalins regim, som är en översättning av bonapartism till sovjetstatens språk, avslöjar sålunda samtidigt ett visst antal *ytterligare* kännemärken som liknar konsulatets regim (eller kejsardömet, men fortfarande utan någon krona). Detta är ingen tillfällighet. De två regimerna följde efter stora revolutioner och kapade åt sig deras makt.

Vi förstår att en korrekt användning, det vill säga en dialektisk användning, av termen bonapartism inte leder till schematism, denna tänkandets skamfläck. Tvärtom tillåter det oss att karakterisera de fenomen som intresserar oss precis så konkret som det är nödvändigt, förutsatt att vi inte ser på fenomenen isolerat, som "ting i sig", utan i ett historiskt sammanhang tillsammans med andra fenomen som är förbundna med det.

Vad mer kan vi begära av en vetenskaplig term?

Översättning: Patrik Olofsson (Socialisten)

Ur *Writings of Leon Trotsky 1934-35* ("Once again on the question of bonapartism").